

فصلنامه الکترونیکی سلامت اداری و حمایت از حقوق شهروندان

در عرصه حقوق و تکالیف حوزه آب

فصلنامه داخلی شرکت سهامی آب منطقه ای مرکزی

سال اول، شماره ۱، زمستان ۱۳۹۵

به سفارش کمیته سلامت اداری و صیانت از حقوق مردم شرکت سهامی آب منطقه ای مرکزی

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

فصلنامه الکترونیکی سلامت اداری و حمایت از حقوق شهروندان

در عرصه حقوق و تکالیف حوزه آب

صاحب امتیاز: شرکت سهامی آب منطقه ای مرکزی

دوره: سال اول، شماره ۱، زمستان ۱۳۹۵

مدیر مسوول: علی کارخانه / دبیر کمیته سلامت اداری و صیانت از حقوق مردم شرکت

سهامی آب منطقه ای مرکزی، بازرسی ویژه مدیرعامل در طرح تکریم ارباب رجوع و

بازرسی ماده ۹۱ قانون مدیریت خدمات کشوری

جمع آوری مطالب: فرزانه مرادی / عضو کارگروه حقوق شهروندی و عفاف و حجاب

شرکت سهامی آب منطقه ای مرکزی

طراحی صفحات: علی فتاحی / متصدی امور اداری گروه بازرسی و مدیریت عملکرد

شرکت سهامی آب منطقه ای مرکزی

به سفارش: کمیته سلامت اداری و صیانت از حقوق مردم شرکت سهامی آب منطقه ای

مرکزی

فهرست مطالب:

سرمقاله

فراخوان

بخش اول: سلامت اداری

۱-۱- مقاله: فساد اداری؛ مفهوم، علل و آثار آن (قسمت اول: مفهوم فساد اداری) / جواد صالحی

۱-۲- آشنایی با کمیته سلامت اداری و صیانت از حقوق مردم

۲-۳- آشنایی با وظایف بازرسی ماده ۹۱ قانون مدیریت خدمات کشوری

بخش دوم: حقوق شهروندی

۱-۲- معرفی کوتاه: حقوق شهروندی چیست

۲-۲- آشنایی با کارگروه صیانت از حقوق شهروندی

۲-۳- آشنایی با بازرسی ویژه مدیرعامل جهت تکریم ارباب رجوع

۳-۳- ارزیابی های عملکرد شرکت در رعایت حقوق مردم

صداقت را، آرامش و صبوری را و از همه مهم تر پاکی را. امروزه، فساد اداری معضلی است که دامنگیر بسیاری از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه گردیده است. از اقدامات صورت گرفته در جهت این امر در سطح شرکت، تشکیل کمیته ای به نام سلامت اداری و صیانت از حقوق مردم است که تصمیمات لازم جهت پیشگیری از فساد و حمایت از حقوق مردم را اخذ می نماید. بررسی هایی که در این کمیته در جهت اخذ تصمیمات مقتضی

با نام و یاد یکتا آفریدگار آب سخن آب، سخن زندگی است، سخن شفافیت است و سخن پاکی. ما به عنوان کارکنان شرکت سهامی آب منطقه ای مرکزی همواره خداوند یگانه را شاکریم که افتخار حفاظت از یکی از اساسی ترین نعمتهایش را نصیبمان نمود، تا برگه هایی از زندگی خود را با آب آغاز کنیم، آب را برکت زندگی خود کنیم، با آب همراه شویم، از آب حمایت کنیم و از آب بیاموزیم؛ بیاموزیم: زلال بودن را، شفاف بودن را،

زلزال خدمت رسان در حوزه آب باشد که چقدر زلاند، چقدر پاکند و چقدر خدمت رسان و همدرد با مردم و چقدر با آب پاک و زلال خو گرفته اند و هرگز نباید این خلق و خو را فراموش نمایند. باشد که همواره توفیق ارایه خدمات روز افزون به خلق خدا نصیبمان گردد.

علی کارخانه
مدیر مسوول فصلنامه

صورت گرفته، حاکی از آن است که یکی از مهم ترین گلوگاه فساد در ادارات، ناآگاهی است و ارتقای فرهنگ سازمانی می تواند، گام مهمی در جهت پیشگیری از فساد و نیز تضييع حقوق مردم باشد؛ لذا این فصلنامه با هدف آگاهی بخشی به همکاران محترم شرکت در زمینه های سلامت اداری و رعایت حقوق شهروندی مردم، به یاری خداوند متعال، آغاز به کار خواهد کرد و قطعا در جهت دستیابی به اهداف فرهنگی خود از هیچ کوششی فروگذار نخواهد کرد تا همواره یادآور کارکنان

فراخوان:

فصلنامه سلامت اداری و حمایت از حقوق شهروندان در آغاز کار خود، از کلیه همکاران محترم باذوق، هنرمند، صاحب اندیشه و علاقه مند دعوت می نماید: چنانچه قادر به ارائه آثاری با موضوعات فساد اداری و حقوق شهروندی در زمینه های گوناگون اعم از مقالات تالیفی و ترجمه، شعر، داستان نویسی، نقاشی و... هستند، آثار ارزشمند خود را جهت بهره گیری در شماره های این فصلنامه به کارتابل مدیر مسوول فصلنامه ارسال نموده و این فصلنامه را در دستیابی به اهداف خود یاری نمایند؛ آثار ارسالی، پس از تایید سردبیر و مدیر مسوول به نام خود فرستنده در فصلنامه درج خواهد شد. هم چنین از تمامی همکاران محترم تقاضا می گردد، چنانچه پیشنهادی در خصوص شناسایی و اصلاح قوانین و مقررات زاید و ناکارآمد در حوزه کاری خود دارند که حذف یا تغییر آنها می تواند باعث رفاه حال مردم گردد، به کارتابل مذکور ارسال نمایند؛ اجرای پیشنهادات ارسالی، پس از تایید کارگروه حقوق شهروندی از مراجع بالادستی پیگیری خواهد شد. پیشاپیش از یاری همکاران محترم کمال تشکر را دارد.

علی کارخانه

مدیر مسوول فصلنامه

بخش اول: سلامت اداری

۱- مقاله

فساد اداری؛ مفهوم، علل و آثار آن (قسمت اول: مفهوم فساد اداری)

نکارنده: جواد صالحی

چکیده

ظهور فساد اداری قدمتی به درازی جامعه بشری دارد و رابطه آن با توسعه نظام سیاسی مستقیم است تا جایی که پیدایش آن می‌تواند موجب اخلال در نظام سیاسی یک کشور شود. در یک نظام اداری فاسد، کارمندان از موقعیت انحصاری خود در ارائه خدمات بهره می‌گیرند، و با شغل خود به تجارت می‌پردازند که این امر علاوه بر آسیب زدن به توسعه، مانع رشد رقابت سالم و عدالت اجتماعی می‌شود.

بررسی ریشه‌های فساد اداری ما را به دلایلی رهنمون می‌سازد که موجد محیطی است که در بستر آن عوامل انسانی جرات می‌یابند تا به راحتی با سوءاستفاده از موقعیت شغلی ایجاد شده، دست به اقداماتی بزنند که در پرتو آن حقوق اجتماعی، اقتصادی و سیاسی شهروندان نقض و یا حق مسلم فرد یا گروهی به آسانی پایمال یا به ناحق به دیگری واگذار شود. برخی از این دلایل را در ابهام مقررات قوانین و روش‌ها، کیفیت کار نظام دیوان سالاری، سطح دستمزدها در بخش دولتی، سیستم تنبیه و مجازات و نظارت‌های

سازمانی می‌توان دید که با مطالعه دقیق و رفع آن شایسته است امیدوار به اصلاح نظام اداری بود.

با توجه به اهمیت وجود نظام اداری سالم و اثرات آن در توسعه کشور، نگارنده این سطور سعی می‌نماید به بررسی مفهوم فساد اداری (الف)، علل موجد فساد اداری (ب) و آثار فساد اداری (ج) پردازد تا اهمیت مبارزه با این پدیده شوم بهتر تبیین شود.

واژگان کلیدی: فساد اداری، رشوه، پارتی‌بازی، توسعه، نظام سیاسی، نظام اقتصادی

مقدمه

می‌باشد و با حرکت رو به جلو جوامع،

نمود بیشتری می‌یابد (هیود، ۱۳۸۱، ص. ۵۰) و منجر به اخلاص در روند توسعه می‌شود (ربیعی، ۱۳۸۱، ص. ۱). مطالعه تاریخ تمدن‌های قدیم نشان می‌دهد، فساد اداری حتی منشاء برخی از جنگ‌ها و سقوط حکومت‌ها بوده است. قدمت فساد اداری که به اندازه دیرینگی مفهوم دولت است، با قدرت و ثروت رابطه دارد (فساد اداری و مالی). به همین جهت پیدایش فساد، به چگونگی اداره امور عمومی مرتبط می‌گردد (نامخ، ۱۳۷۶، ص. ۵۹) و سعادت و رفاه همگانی را هدف قرار می‌دهد.

فساد یکی از مظاهر رفتار ضداجتماعی است که مزایایی را خارج از قاعده و برخلاف هنجارهای اخلاقی و قانونی به

نظام اداری هر جامعه بازوی اجرایی نظام سیاسی آن جامعه است و عملکرد درست یا نادرست آن می‌تواند نظام سیاسی را تداوم بخشد یا از مشروعیت بیندازد. بنابراین توجه بنیادی به نظام اداری هر جامعه و آسیب شناسی دقیق آن (فساد اداری) می‌تواند کمک بزرگی به سیاست‌گذاران آن جامعه باشد که با تشخیص به موقع، بتوانند راه حل‌های لازم را بیندیشند. فساد اداری، بیماری انکارناپذیر همه حکومت‌ها است و تاریخ آن به قدمت پیدایش جوامع انسانی است. فساد اداری که بستر آن، نظام اداری کشور و اداره امور دولتی است، به عنوان معضلی گریبان‌گیر بسیاری از جوامع توسعه یافته و در حال توسعه

وضعیت اقتصادی را محدود می‌سازد. (Pope, ۲۰۰۰, P.۶) از این رو فساد اداری با آسیب زدن به توسعه، مانع رشد رقابت سالم و عدالت اجتماعی می‌شود.

گزارش‌های مطبوعاتی و رسانه‌ای در کشورهای مختلف به خوبی نشان می‌دهد که فساد اداری مختص کشورهای در حال توسعه نبوده و در کشورهای توسعه‌یافته و همچنین کشورهای سوسیالیستی سابق نیز سابقه دارد (ربیعی، همان، ص. ۱۲). در کنار آمار و ارقام داخلی گزارش‌های سازمان‌های بین‌المللی به خصوص سازمان شفافیت بین‌الملل [۲] نیز حاکی از وضعیت نگران‌کننده فساد در ایران بوده است. (ابراهیم آبادی، ۱۳۸۳، ص. ۱۹۷). این سازمان غیردولتی که یکی از وظایفش اندازه‌گیری شاخص فساد در سطح کشورها و رده بندی آنها بر این مبناست، از سال ۱۹۹۵م. هر ساله گزارشی از وضعیت فساد در کشورهای مختلف ارائه

مرتکبین خود می‌دهد و در مقابل قدرت بهبود شرایط زندگی سایرین را تضعیف می‌کند (ربیعی، ۱۳۸۳، ص. ۲۹). این بدان معناست که کارمندان برای کسب درآمدهای ناشی از فساد اداری به عنوان یکی از کارکردهای موقعیت انحصاری خود برای یک خدمت یا عمل، قدرتشان در تصمیم‌گیری نسبت به این که چه کسی باید چقدر بگیرد و درجه‌ای که تا آن درجه، اعمال آنها پاسخگو می‌باشد، موقعیت دارند (شریف بسیونی و وتر، ۱۳۸۰، ص. ۱۰۴).

نظام اداری عاری از فساد، زمینه دستیابی دولت‌ها به توسعه و بهره‌مند شدن از تأثیرات مثبت آن را با کاستن از هزینه‌های سربار و اضافی به جامعه، ممکن می‌سازد. در حالی که نظام اداری فاسد، با مصروف داشتن منابع مالی مختص به توسعه جامعه، به مثابه باتلاقی عمل می‌کند که منابع را در خودش فرو می‌برد (فرج‌وند، ۱۳۸۲، ص. ۵۶) و یا حداقل با افزایش قیمت معاملات، توسعه پایدار را مختل و امکان پیش‌بینی

شغلی صورت می‌گیرد، امری متداول است.

مبارزه با فساد قبل از هر چیز مستلزم شناسایی عمق فساد و همین‌طور شناسایی افراد فاسد و سوءاستفاده‌کننده است (اثنی عشری، ۱۳۸۱، ص. ۳۴). این که آیا برنامه‌ها و اقدامات اخیر حکومت در مبارزه با فساد جدی، مستمر و صادقانه است یا خیر؟، از سؤال‌هایی است که ذهن را به خود مشغول می‌سازد. یکی از اقدامات مؤثر و کارآمد در مسیر مبارزه با فساد اداری، شناسایی مفهوم فساد اداری و دلایل به وجود آورنده آن و نیز آثار این پدیده شوم می‌باشد. در این نوشتار، سعی می‌شود که به بررسی مفهوم فساد اداری (الف)، علل موجد فساد اداری (ب) و آثار فساد اداری (ج) بپردازیم.

الف) مفهوم فساد اداری

ریشه «فساد اداری» در لغت به معنای «شکستن» (Rumpere) است. فساد در اصطلاح؛ بیرون رفتن از حد اعتدال است که با سوءاستفاده از امکانات و منابع

کرده و بر تعداد کشورهای مورد بررسی می‌افزاید. [۳]

در حال حاضر، فساد به میزان زیادی در جوامع رشد نموده است و پیامدهای ضدتوسعه‌ای آن برای همگان آشکار شده است. برخی از دلایل این امر متوجه کاستی‌ها و ساختارهای موجود در نظام اداری است. در کمتر سازمان اداری می‌توان بدون پرداخت رشوه، کاری از پیش برد. در بسیاری از ادارات، سازمان‌ها، وزارتخانه‌ها و شهرداری‌ها تنها رشوه و رابطه به جای ضابطه، در انجام امور اداری کارساز است. برخی از نیروهای انتظامی و راهنمایی و رانندگی به صورت علنی از شهروندان رشوه مطالبه می‌کنند. اعطای پست‌ها در سازمان‌های مختلف حتی در دانشگاه‌ها نه براساس ضابطه، صلاحیت و شایستگی بلکه براساس رابطه مداری، باندبازی صورت می‌گیرد. تصدی برخی مشاغل و یا عضویت در هیئت مدیره‌های گوناگون با عناوین مختلف همچون مشاور که با هدف ایجاد رابطه و سوءاستفاده از موقعیت

فساد در بین سیاستمداران و کارمندان عالی رتبه بستگی دارد. همچنین در یک محیط سیاسی فاسد، کارمندان رده‌های میانی که مرتکب فساد اداری می‌شوند، کمتر نگران کشف جرم هستند چون غالباً میان مسؤولان رده بالا و مدیران میانی نوعی تبانی برای چشم‌پوشی متقابل وجود دارد (مردانی، ۱۳۷۵، ص. ۶۹).

از یک بعد فساد به سه دسته؛ فساد اقتصادی (اعمال و رفتاری غیرقانونی که باعث ازدیاد ثروت و شکاف عمیق طبقاتی در جامعه می‌گردد و اختلال در نظم اقتصادی را در پی دارد)، فساد اداری (شامل کم‌کاری، کاغذبازی، اهمال، دیوان‌سالاری، سوءاستفاده از قدرت و ارتشاء و اختلاس) و فساد فرهنگی (هر فعل یا ترک فعل که باعث مخدوش کردن یا ایراد صدمه به باورها و ارزش‌ها و اعتقادات جامعه گردد) (محمدنبی، ۱۳۸۰، ص. ۲۳) قابل تقسیم است. از منظر دیگر، فساد را می‌توان به سه دسته؛ فساد سیاسی [۵] (انحراف و یا تخطی از نرم‌ها، هنجارهای رسمی و مدون، اصول

عمومی در جهت کسب منافع شخصی (ربیعی، همان، ص. ۲۹) تبلور می‌یابد. فساد از لحاظ حقوقی، رفتار منحرف شده از ضوابط و وظایف رسمی یک نقش عمومی است که بنا به ملاحظات خصوصی یا ملاحظات قومی و منطقه‌ای (هیود، همان، ص. ۴۷۵) رخ می‌دهد و معمولاً برای موضوعاتی نظیر حکومت‌های فاسد و فقیر (Rose-Ackerman, ۲۰۰۲, p.۱) و اعمالی که از دستگاه‌های فعال آنها سر می‌زند، به کار می‌رود.

فساد عمدتاً در دو سطح قابل اشاره است؛ [۴] سطح اول، مفاسدی است که عمدتاً با نخبگان سیاسی سر و کار دارد و کارمندان عالی رتبه و مقامات ارشد دولت‌ها را مشغول خود می‌سازد و سطح دوم، میان کارمندان رده پایینی است که در این نوع مفاسد، رشوه‌های عمومی و کارسازی‌های غیرقانونی با بخش خصوصی و جامعه صورت می‌گیرد. بررسی‌های تجربی نشان می‌دهد که فساد اداری در رده‌های میانی و پایین نظام اداری تا حدود زیادی به میزان

کسب منافع شخصی یا کسب موقعیت خاص، دچار تخطی و انحراف می‌گردد تا تلاشی برای کسب ثروت و قدرت از طریق غیرقانونی، تحصیل منافع خصوصی به بهای از دست رفتن منافع عمومی یا استفاده از قدرت دولتی برای منافع شخصی باشد (Hassan, ۲۰۰۴, p. ۲۵).

فساد در دستگاه‌های دولتی را می‌توان با مصادیقی مثل پارتی بازی، بی‌عدالتی، باج خواهی، ایجاد نارضایتی ارباب رجوع شناخت و حتی آن را به تمام اشکال گوناگون اعمال قدرت شخصی و استفاده نامشروع از مقام و موقعیت شغلی (الوانی، ۱۳۷۹، ص. ۴۴؛ هیود، همان، ص. ۴۷۵) تسری داد. [۸] لذا زمانی که یک مقام اداری در اتخاذ تصمیمات اداری، تحت تأثیر منافع شخصی و یا روابط خانوادگی و دلبستگی‌های اجتماعی قرار می‌گیرد، مرتکب فساد اداری شده است (الوانی، همان، ص. ۴۵). بنابراین می‌توان فساد اداری را یک عمل یا اقدام منفی دربردارنده

اساسی اخلاقی و مقررات دولتی) (Andvig, ۲۰۰۰, P.۱۱) یا (سوءاستفاده از قدرت دولتی واگذار شده، به وسیله رهبران سیاسی برای کسب منافع خصوصی و شخصی با هدف افزایش قدرت و ثروت) (هیود، همان، ص. ۲۴)، فساد اداری (سوءاستفاده نهادینه شده شخصی از منابع عمومی و دولتی توسط کارگزاران خدمات عمومی و اقتصادی) (خضری، ۱۳۸۱، ص. ۱۵۷) و فساد اقتصادی (این نوع فساد بیشتر از رابطه متقابل دولت و اقتصاد بازار ناشی شده و در مواقعی که خود دولت بخشی از فعالیت اقتصاد بازار را درون خود داشته باشد، نمود فراوانتری می‌یابد) [۶] تقسیم کرد.

در فساد چیزی مثل رفتار اخلاقی، [۷] شیوه قانونی و مقررات اداری نقض می‌شود که این انحراف می‌تواند به همراه پاداش نامشروعی که برای وادار کردن فرد به تخلف از وظیفه تخصیص می‌یابد، باشد. فساد، مجموعه رفتارهایی است که فرد از وظایف رسمی به خاطر

اموال و امکانات دولتی، کم کاری، تبعیض بین ارباب رجوع‌ها، تسریع کار دوستان و آشنایان و... (فساد اداری غیرقانونی)، مصادیقی از جمله وضع قوانین تبعیض‌آمیز به نفع سیاستمداران قدرتمند و طبقات مورد لطف دولت و بخشیدن انحصارات دولتی به افراد نور چشمی (فساد اداری قانونی) را می‌توان مورد اشاره قرار داد.

فساد اداری بنا به الگوهای رفتاری می‌تواند حسب مورد از ساختار ملی یا ساختار اجتماعی یا نگرش‌های فرهنگی مخرب و الگوهای رفتاری کارگزاران خدمات عمومی و ارباب رجوع نشأت گیرد و با تضييع انگیزه‌ها موجب زیان‌های اقتصادی، با تضعیف نهادها موجب زیان‌های سیاسی و با توزیع مجدد ثروت و قدرت بین اغنیا و توانگران موجب زیان‌های اجتماعی گردد. فساد با نفی حق مالکیت، حاکمیت قانون و انگیزه‌های سرمایه‌گذاری، راه توسعه سیاسی [۹] و اقتصادی را مسدود

انگیزه‌های فردی یا گروهی دانست که منشأ آن منافع مادی یا غیرمادی است (محمدنبی، همان، ص. ۳۲).

زمانی که شخصی با عدول از تعهدات سازمانی خود، از موقعیت و امکانات اداری و سازمانی به صورت غیرقانونی برای کسب منفعت شخصی استفاده می‌کند یا زمانی که تعداد افراد متأثر از نتایج منفی عمل یا تصمیم اداری، بیشتر از تعداد افراد برخوردار از نتایج مثبت آن باشند، ما با فساد اداری مواجه شده‌ایم تا این که در پرتو آن حقوق اجتماعی، اقتصادی و سیاسی شهروندان نادیده گرفته شود و یا حق مسلم فرد یا گروهی به آسانی پایمال یا به ناحق به دیگری واگذار گردد.

لذا شکی نیست که فساد همیشه با حرکات غیرقانونی متبلور نمی‌شود. چه بسا تصمیماتی که در جهت انجام وظایف قانونی صورت می‌گیرد، در مقطعی باشد که منافع آن شامل افراد خاصی گردد. به همین جهت در کنار مصادیق فساد اداری مثل اختلاس، ارتشاء، سوءاستفاده از

بعضی از اشخاص را باز می‌گذارد تا موانع را دور بزنند یا بکوشند تا با دادن رشوه به کسانی که در رأس برخی دستگاه‌های دولتی هستند امتیازاتی به دست آورند، می‌روید. فساد اداری زمانی رخ می‌دهد که یک مأمور دولت، در ازای انجام کاری که از انجام آن نهی شده است، وجه نقد و یا جنسی را به عنوان رشوه قبول کند (الوانی، همان، ص. ۸۸) یا کارکنان بخش دولتی برای حفظ منافع خصوصی خود، ضوابط پذیرفته شده را زیر پا بگذارند.

فساد اداری، جرمی است که معمولاً با سوءاستفاده از قدرت همراه است. بر اساس تئوری فرصت جرم (Opportunity Theory of Crime) هدف از به دست گرفتن قدرت اساسی این است که فرصت‌های اساسی را جهت ارتکاب جرم‌های سودآور تأمین نماید که این فرض را که «قدرت فاسد است» اعتبار می‌بخشد. به این لحاظ فساد اداری

می‌تواند از طرف رهبران سیاسی و مدیران عالی رتبه دولت، کارمندان

می‌نماید و منجر به تضعیف الگوهای دموکراسی می‌گردد.

هیدن همیر [۱۰]، سه نوع فساد؛ فساد اداری سیاه (یعنی عملی که هم از نظر توده مردم و هم از نظر نخبگان سیاسی منفور است و عامل آن باید تنبیه شود، مثل دریافت رشوه برای نادیده گرفتن استاندارد و معیارهای ایمنی در احداث مسکن)، فساد اداری خاکستری (یعنی کاری که از نظر اکثر نخبگان منفور است، اما توده مردم در مورد آن بی تفاوت هستند) و فساد اداری سفید (یعنی کاری که ظاهراً مخالف قانون است اما اکثر اعضای جامعه نخبگان سیاسی و اکثر مردم عادی آن را آن قدر مضر و با اهمیت نمی‌دانند که خواستار تنبیه عامل آن باشند. مثل چشم پوشی از نقض مقرراتی که در اثر تغییرات اجتماعی ضرورت خود را از دست داده است) را از هم متمایز می‌نماید (حبیبی، ۱۳۷۵، ص. ۱۶).

فساد در بستر شرایطی که دولت ایجاد کرده است، یعنی شرایطی که دست

محدود است و دولت نیز به جای استفاده از قیمت‌های تعادلی به دلایل مختلف از قیمت‌های نازلتری برای فروش آنها استفاده می‌کند، در نتیجه به علت کمبود عرضه و افزایش تقاضا، همواره زمینه بروز فساد فراهم شود. مازاد تقاضا برای یک خدمت یا کالا به کارمندان اداری ارائه‌کننده آن خدمت یا کالا فرصت می‌دهد تا با تبعیض قائل شدن بین متقاضیان و حتی ایجاد تأخیرهای عمدی، به اخاذی و درخواست رشوه پردازند. این مسأله در فروش اموال و املاک دولتی به شهروندان که بایستی از طریق مزایده صورت گیرد و همچنین در خریدهای دولتی از بخش خصوصی که باید از طریق مناقصه خریداری شود، نیز صادق است.

منبع:

<http://www.notary.ir/node/۳۸۸>

مشاغل در نظام اداری و یا شاغلین در بخش خصوصی و شهروندان غیرشاغل نیز رخ دهد (حبیبی، همان، ص. ۲۴). سیاستمداران حکومت، گروه معدودی از افراد هستند که قدرت سیاسی در دست دارند و به بقای نظام سیاسی حاکم و قدرت سیاسی علاقه‌مند و در قانونگذاری، سیاست‌گذاری و تخصیص منابع، تأثیرگذار می‌باشند. کارمندان شاغل در نظام اداری که به صورت رسمی یا قراردادی در استخدام ادارات، مؤسسات، نهادها و شرکت‌های دولتی یا خصوصی هستند، وظایف مشخصی در چارچوب دستورالعمل‌ها و قوانین اداری دارند و مجری آن هستند.

فساد در ارائه کالاها و خدمات دولتی نیز موجب می‌شود تا دریافت‌کنندگان این کالاها و خدمات که می‌توانند افراد حقیقی یا گروه‌های عمومی باشند، مورد تبعیض و گزینش قرار گیرند. از آن جایی که معمولاً مقدار این کالاها و خدمات

۱-۲- آشنایی با کمیته سلامت اداری و صیانت از حقوق مردم

کمیته سلامت اداری و صیانت از حقوق مردم، چندین سال است که سیاست گذاری های داخلی شرکت در راستای ارتقای سلامت اداری و مقابله با فساد و نیز حمایت از حقوق مردم را بر عهده دارد. در این راستا، کمیته مذکور، چالش های موجود در جهت دستیابی به اهداف خود را در سطوح مختلف شرکت جستجو کرده و به عنوان دستورکار در جلسات برگزاری خود مورد بررسی قرار می دهد؛ سپس اعضا به چاره جویی برای این چالش ها پرداخته و تصمیمات لازم در این زمینه اتخاذ و مسوولین اجرای تصمیمات نیز مشخص می گردند. مصوبات این کمیته پس از تایید در کمیسیون توسعه مدیریت شرکت، لازم الاجراست و مسوولین پیگیری باید اقدامات خود را به کمیته گزارش نمایند. هر آنچه با مقوله فساد و حقوق شهروندی در شرکت ارتباط داشته باشد در این کمیته قابل بررسی است.

کمیته سلامت اداری و صیانت از حقوق مردم، به طور معمول ۱۲ جلسه در سال تشکیل می دهد و در مواقع لزوم نسبت به برگزاری جلسه فوق العاده نیز اقدام می نماید. با توجه به اهمیت بحث حقوق شهروندی، کارگروه حقوق

شهروندی به عنوان زیرمجموعه این کمیته به فعالیت پرداخته و مصوبات آن در کمیته مطرح و بررسی می گردد. زیرمجموعه دیگر این کمیته، کارگروه عفاف و حجاب است که مانند کارگروه حقوق شهروندی مصوبات آن در کمیته مطرح و بررسی می گردد.

تاکنون تصمیمات موثر زیادی در کمیته اتخاذ و به مرحله اجرا رسیده است. از مهم ترین دستورکارهای جلسات کمیته در سال ۹۵ بررسی گلوگاههای فساد حوزه آب که توسط شرکت مدیریت منابع آب شناسایی و ابلاغ گردیده و رفع چالش های موجود در مسیر مقابله با آنها بوده است. هم چنین، در حوزه حقوق شهروندی نیز، برنامه های نه گانه موضوع دستورالعمل برنامه های نه گانه صیانت از حقوق شهروندی به کرات در جلسات کمیته مورد بررسی قرار گرفته و برای اجرایی نمودن حداکثری برنامه های مذکور چاره اندیشی شده است.

۱-۲- آشنایی با وظایف بازرسی ماده ۹۱ قانون مدیریت خدمات کشوری

دستگاه ذیربط خود تخلف محسوب می شود.

تبصره ۱ این ماده برای تعیین نحوه اعمال نظارتهای لازم در این زمینه اقدام به پیش بینی بازرسی یا بازرسی نموده که مسوول کنترل امور هستند. متن تبصره مذکور بدین شرح است:

تبصره ۱- دستگاههای اجرایی موظفند علاوه بر نظارت مستقیم مدیران از طریق انجام بازرسیهای مستمر داخلی توسط بازرسان معتمد

موضوع مواد ۹۱ و ۹۲ قانون مدیریت خدمات کشوری «فساد اداری» است. ماده ۹۱ قانون مذکور چنین مقرر داشته است:

اخذ رشوه و سوء استفاده از مقام اداری ممنوع می باشد. استفاده از هرگونه امتیاز، تسهیلات، حق مشاوره، هدیه و موارد مشابه در مقابل انجام وظایف اداری و وظایف مرتبط با شغل توسط کارمندان دستگاههای اجرایی در تمام سطوح از افراد حقیقی و حقوقی به جز

است، بلکه باید بازرسی های موردی که اساس آنها گزارشات مردمی و... است را نیز در دستور کار خویش قرار دهد و همواره پیگیر موارد مشکوک بوده و نیز مراقب عدم تکرار مرتکبین احتمالی نیز باشند. تبصره ۲ ماده ۹۱ اشعار می دارد:

تبصره ۲- در صورت تکرار این تخلف به استناد گزارشهایی که به تأیید بازرسی معتمد و مدیر مربوطه برسد پرونده فرد خاطی به هیئتهای رسیدگی به تخلفات اداری ارجاع و یکی از مجازاتهای بازرخید، اخراج و انفصال دائم از خدمات دولتی اعمال خواهد شد.

علی کارخانه

بازرسی ماده ۹۱ شرکت

و متخصص در اجرای این ماده نظارت مستقیم نمایند. چنانچه تخلف هر یک از کارمندان مستند به گزارش حداقل یک بازرسی معتمد به تأیید مدیر مربوطه برسد بالاترین مقام دستگاه اجرایی یا مقامات و مدیران مجاز، می توانند دستور اعمال کسر یک سوم از حقوق، مزایا و عناوین مشابه و یا انفصال از خدمات دولتی برای مدت یکماه تا یکسال را برای فرد متخلف صادر نمایند.

بدین ترتیب مسوولیت بازرسی ماده ۹۱ به موجب این تبصره به خوبی روشن می گردد؛ وی نه تنها موظف به انجام بازرسی های مستمر از تمامی واحدهای تابعه شرکت بر اساس چک لیست های تعبیه شده

بخش دوم: حقوق شهروندی

۲-۱- معرفی کوتاه: حقوق شهروندی چیست؟

می‌خواهیم ببینیم که حقوق شهروندی چیست.

تعریف حقوق شهروندی

به طور کلی حقوق شهروندی را می‌توان به مجموعه قواعد حاکم بر روابط اشخاص در جامعه‌ی شهری تعریف نمود. حقوق شهروندی جز حقوق ذاتی و فطری انسان‌ها است. همچنین این حقوق غیر قابل انتقال و تجزیه‌ناپذیر است، به این صورت که عناصر آن لازم و ملزوم یکدیگرند.

امروزه اغلب افراد در محیط‌های شهری زندگی می‌کنند و آنچه مسلم است این است که در فضای زندگی شهری رفع نیازها از طریق تعاملات متقابل افراد با یکدیگر صورت می‌پذیرد. لذا آنچه در روند این نوع زندگی ضروری به نظر می‌رسد، قاعده‌مند ساختن روابط افراد در جامعه‌ی شهری به جهت جلوگیری از هرج و مرج و بی‌ثباتی در جامعه است. برای همین در این مقاله

برخورداری از حقوق شهروندی نیست. در واقع این حقوق، رنگ و بویی ملی به خود گرفته و به صفات گفته شده ارتباطی ندارند.

انواع حقوق شهروندی

حقوق شهروندی را می‌توان در قالب حقوق مدنی و سیاسی و حقوق اقتصادی و اجتماعی بررسی نمود که در ادامه به بیان مصادیقی از آنها می‌پردازیم:

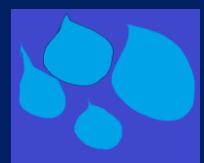
حقوق مدنی و سیاسی

منع تبعیض: بدین معنا که ویژگی‌هایی مانند جنسیت، مذهب و قومیت نباید باعث تبعیض میان افراد شده و آنها را از حقوق خود محروم نماید. این مسأله در قوانین گوناگون متجلی شده که از نمونه‌های مهم آن

حال این حقوق شهروندی به چه افرادی تعلق می‌گیرد؟

در پاسخ به این سوال ابتدا به بیان مفهوم شهروندی می‌پردازیم. بنابر باور برخی صاحب‌نظران، شهرنشینان هنگامی که به حقوق یکدیگر احترام بگذارند و به مسئولیت خویش در قبال جامعه عمل نمایند به "شهروند" ارتقا می‌یابند.

نکته قابل توجه این است که حقوق شهروندی به افرادی تعلق می‌یابد که "تابعیت" یک کشور داشته باشند. همچنین باید افزود که حقوق شهروندی، به تابعان یک کشور فارغ از رنگ، قومیت، نژاد، دین و طبقه‌شان تعلق می‌یابد. چنانچه در کشور ما، مسلمان بودن شرط

این مساله در حقوق جزا نمود پیدا می‌کند. به طور کلی مبنای مجرم دانستن و ندانستن افراد و همچنین میزان مجازاتی که در قبال ارتکاب یک جرم نسبت به فرد اعمال خواهد شد، باید از پیش تعیین شده باشد. در واقع نتیجه و اقتضای حق حفظ کرامت انسانی آن است که فرد بدانند در صورت انجام چه عملی و به چه میزانی مجازات خواهد شد. اصلی و هفتم قانون اساسی در این باره بیان می‌کند: «هیچ کس از نظر قانون مجرم شناخته نمی‌شود مگر این که جرم او در دادگاه صالح ثابت گردد» همچنین بعد از مجرم شناخته شدن فرد نیز، کرامت او باید حفظ شود. پس حقوق اسلامی بیان می‌دارد اگر

قانون کار است. قانون کار اجازه تبعیض میان افراد به دلیل جنسیت آنها را نداده و حکم می‌کند حقوق و مزایایی یکسان برای تمامی آنها در نظر گرفته شود.

حق انتخاب کردن و انتخاب شدن :
حق رأی از این حق شهروندی نشأت گرفته است. البته این حق بدین معنا نیست که معیار و ملاکی قانونی جهت افرادی که صلاحیت رأی دادن دارند و نیز افرادی که می‌توانند نامزد مشاغلی خاص شوند وجود ندارد.

حفظ کرامت انسانی: کرامت انسانی مفهومی بسیار گسترده دارد که هم در اسناد حقوق بشری و هم در مبانی دینی و مذهبی ما جایگاه قابل توجهی دارد. یکی از مصادیق مهم

حاکمیت است. این که شهروندان جامعه بتوانند در دعاوی مدنی خویش، هر وقت اراده کردند، حل و فصل اختلافات را به یک شخص ثالث بسپارند که خارج از مجموعه دادگستری به آن رسیدگی کند و فرد نیز دارای این حق باشد، نشان از وجود حق داوری است. قانون آیین دادرسی مدنی ایران نیز، این حق را برای افراد به رسمیت شناخته است.

حقوق اقتصادی و اجتماعی

مجری قصاص، بیش از آن چه فرد خاطی مستحق آن است، مجازات کند، مجرم شناخته خواهد شد.

حق گواهی دادن در مراجع رسمی :
فرد فارغ از ویژگی‌هایی نظیر نژاد و مذهب و جنسیت، باید از این حق برخوردار باشد که بتواند در مواقع لزوم در مراجع رسمی نظیر دادگاه‌ها، به نفع یا ضرر کسی گواهی بدهد و این گواهی برابر با دیگران توسط دادگاه ارزیابی و اعتبارسنجی شود.

حق داوری :در کنار دادگاه و دادگستری و قاضی، نهاد داوری از ابتدا کمابیش وجود داشته است. مهم‌ترین تفاوت این دو در آن است که داوری اختیاری و خصوصی ولی دادگستری، اجباری و وابسته به

منصفه و هیئت‌های حل اختلاف، مشارکت در پروژه‌های اجتماعی برای پیشرفت جامعه و همچنین یافتن مشکلات و راه حل برای آنها، برای شهروند اجباری می‌شود.

در رابطه با مسئولیت‌های فردی نیز، رای دادن، خدمت در ارتش، احترام به قانون و حقوق دیگران، پرداخت مالیات و... مطرح است.

و اما در مورد سوم، خرج نمودن مالیات و عوارض دریافتی توسط بخش‌های دولتی در جهت ارائه خدماتی که به آنها اشاره خواهد شد، مطرح می‌گردد. به طور مثال می‌توان به حفاظت از جان، مال و حقوق و امنیت شهروندان، بهداشت و سلامت، آموزش، نگهداری، تعمیر و

در این دسته از حقوق نیز مباحث حق برخورداری از فرصت‌های برابر شغلی، تامین حداقل‌های مورد نیاز زندگی در راستای خوراک، پوشاک و مسکن مناسب، آموزش و پرورش رایگان، حق تحصیل در مقاطع تحصیلات تکمیلی و ... مطرح می‌شود.

در دسته‌بندی دیگری، حقوق شهروندی شامل مسئولیت‌های فردی و اجتماعی شهروندان و همچنین مسئولیت‌های دولت در قبال شهروندان قرار می‌گیرد.

در مسئولیت اجتماعی، وظیفه شرکت در نشست‌ها و اجتماعات شهری، حضور در محکمه‌های عمومی، هیئت

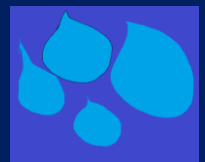
۲. قوانین حمایتی: قوانینی که در راستای حمایت از حقوق افراد تنظیم می‌گردند، و به عنوان مثال می‌توان به بند سه اصل سوم قانون اساسی اشاره نمود که از حق آموزش و پرورش و تربیت بدنی رایگان برای همه و تسهیل و تعلیم آموزش عالی حمایت نموده است.

۳. قوانین تنبیهی: قوانینی که در صورت وقوع تخلفات و نقض قوانین و وقوع جرائم به بیان مجازات و ضمانت اجراها می‌پردازند. مانند قانون مجازات اسلامی که در صورت وقوع جرائمی همچون برهم زدن امنیت ملی و یا ایجاد رعب و وحشت در افراد مجازاتی را برای فرد خاطی پیش‌بینی نموده است.

ساخت چاه‌ها، بزرگراه‌ها، خیابان‌ها و راه آهن، حفاظت و نگهداری از منابع طبیعی، جنگل‌ها و محیط زیست اشاره کرد.

در ایران سه دسته از قوانین به حمایت از حقوق شهروندی می‌پردازند:

۱. قوانین و مقررات پیشگیرانه (بازدارنده): (قوانینی که برای جلوگیری از وقوع تخلفات و جرایم و ممنوعیت انجام برخی فعالیت‌ها تدوین می‌گردند. همچون اصل نوزدهم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که بیان می‌کند: «مردم ایران از هر قوم و قبیله که باشند از حقوق مساوی برخوردارند.»

توجه به عزم دولت یازدهم مبنی بر تدوین منشور حقوق شهروندی و گماردن دستیار ویژه رئیس جمهور در امور حقوق شهروندی، می‌توان امیدوار به توسعه حقوق شهروندی در ایران بود.

منبع:

<http://chetor.com/۳۰۳۴۵->

[%D۸%AD%D۹%۸۲%D۹%۸۸%D۹%۸۲-](#)

[%D۸%B۴%D۹%۸۷%D۸%B۱%D۹%۸۸%D۹%۸۶%D۸%AF](#)

[%DB%۸C-%DA%۸۶%DB%۸C%D۸%B۳%D۸%AA](#)

وضعیت فعلی حقوق شهروندی در ایران

با توجه به بررسی‌های انجام شده، به نظر می‌رسد که توصیف کمی و آماری از وضعیت حقوق شهروندی در ایران صورت نگرفته است، لذا نمی‌توان در این رابطه پا را فراتر از برخی گمانه‌زنی‌ها گذاشت و نظریه‌ای علمی بیان کرد. ولی با

۲-۲-آشنایی با کارگروه صیانت از حقوق شهروندی

کارگروه صیانت از حقوق شهروندی، برای اجرای دقیق تر و بهتر قوانین و مقررات موجود در راستای حمایت از حقوق مردم، به عنوان کارگروه زیر مجموعه کمیته سلامت اداری و صیانت از حقوق مردم در شرکت فعالیت می کند. به دلیل ارتباط موضوعی تنگاتنگ بین رعایت حقوق شهروندی و ارتقای سلامت اداری و برای بررسی دقیق تر و نیز سریع تر موضوعات حقوق شهروندی، معمولاً جلسات این کارگروه به صورت همزمان و توأمان با جلسات کمیته مذکور برگزار می گردد.

از مهم ترین وظایف این کارگروه، یافتن چالش های موجود در جهت رعایت

حقوق شهروندی در شرکت و سیاست گذاری مناسب جهت رفع آنها، اجرای مصوبات ستاد مرکزی صیانت از حقوق شهروندی، برنامه ریزی برای تهیه مستندات لازم جهت ارزیابی نحوه عملکرد شرکت در رعایت حقوق شهروندی، بهره گیری از ظرفیت های مختلف شرکت در جهت تحقق بخشی به حقوق شهروندی، کنترل و راهبری فرآیندهای شفاف سازی مراحل انجام کارها و الکترونیکی نمودن آنها برای رفاه ارباب رجوع، ارتقای فرهنگ سازمانی جهت لزوم تکریم ارباب رجوع، تدوین و به روز رسانی منشور حقوق شهروندی، مناسب سازی فضای استقرار

مردم و نیز کمیسیون توسعه مدیریت
شرکت در سطح شرکت لازم الاتباع است.

ارباب رجوع و تهیه تجهیزات مورد نیاز
وی و... است.

علی کارخانه

دبیر کارگروه صیانت از حقوق

شهروندی شرکت

در این راستا، این کارگروه صلاحیت
بررسی تمام موضوعات مربوط به حقوق
شهروندی را در سطح شرکت داراست.
مصوبات این کارگروه بعد از تایید در
کمیته سلامت اداری و صیانت از حقوق

۳-۲- آشنایی با بازرسین ویژه مدیرعامل جهت تکریم ارباب رجوع

بازرسین ویژه مدیرعامل جهت تکریم ارباب رجوع، به منظور کسب اطمینان از اجرای قوانین و مقررات مربوط به رعایت حقوق شهروندی در واحدهای تابعه شرکت، از سوی مدیرعامل انتخاب می شوند تا از طریق بازدیدهای دوره ای خود، عملکرد واحدهای تابعه شرکت را در امر تکریم ارباب رجوع مورد بازرسی و ارزیابی قرار دهند. بازرسین موصوف دارای چک لیست هایی هستند که بر اساس مقررات، تعبیه شده اند، تعبیه و بروز رسانی چک لیست ها توسط شرکت بالادستی صورت گرفته و ابلاغ می گردد.

بازرسین موصوف، پس از انجام بازرسی واحدهای تابعه، اقدام به تهیه گزارش نموده و ضعفهای موجود را بر اساس چک لیست های مذکور، گوشزد نموده و بر لزوم رفع آنها تا بازدید بعدی تاکید می کنند؛ چنانچه واحد مورد کنترل، در بازدید بعدی هیچ اقدامی جهت رفع نقاط ضعف خود ننموده باشد، بازرسین ویژه موضوع را به کارگروه صیانت از حقوق شهروندی شرکت گزارش خواهند نمود. برنامه زمان بندی بازدیدهای بازرسین ویژه معمولاً طوری تنظیم می گردد که امکان حداقل دوبار بازدید تمامی واحدهای تابعه در سال فراهم شود.

۳-۳- ارزیابی های عملکرد شرکت در رعایت حقوق مردم

شهروندی است، یکی از شاخص های دیگر این ارزیابی به صورت مستقل، صرفاً به این موضوع اختصاص یافته است.

علاوه بر این، شرکت مدیریت منابع آب ایران نیز به عنوان شرکت بالادستی، هر شش ماه یکبار اقدام به کنترل عملکرد شرکت های تابعه در این زمینه بر اساس چک لیست های مخصوص می نماید و ارزیابی مربوطه را با دریافت مستندات، صورت می دهد.

ارزیابی دیگری که در این رابطه وجود دارد، ارزیابی است که توسط استان داری مربوطه در اجرای دستورالعمل برنامه های نه گانه صیانت از حقوق شهروندی صورت می گیرد. در این ارزیابی، بازرسی استان داری جهت

نحوه عملکرد شرکت در رعایت حقوق شهروندان، علاوه بر اینکه توسط بازرسی ویژه طرح تکریم ارباب رجوع، نظرسنجی از ارباب رجوع و امکان مراجعه ارباب رجوع به واحدهای حراست و بازرسی و مدیریت عملکرد شرکت به صورت داخلی کنترل می گردد، کنترل های خارج از سازمانی نیز وجود دارد که این مساله را بررسی می کنند؛ از جمله این کنترل ها می توان به ارزیابی عملکرد شرکت در جشنواره شهید رجایی اشاره کرد. علاوه بر اختصاص یکی از شاخص های عمومی این جشنواره به مقابله با فساد اداری در دستگاه که بسیار مرتبط با بحث حقوق

شرکت توانست در این ارزیابی امتیاز
خوب را کسب نماید.

سنجش موضوع به شرکت اعزام و در
شرکت مستقر شده و علاوه بر نظاره
وضعیت شرکت از نزدیک، مستندات لازمه
را بر اساس چک لیست های تعبیه شده در
این رابطه، بررسی می کنند. سال گذشته

